

Jeugdhulp in de mbo-klas: ervaringen, successen en valkuilen

Zo'n vijftig professionals van mbo-scholen, gemeenten en de jeugdhulp verzamelden zich in een historische, maar strak gerenoveerde werfkelder in de Utrechtse binnenstad. Even uit hun dagelijkse werkomgeving deelden ze als collega's hun ervaringen met de samenwerking tussen de jeugdhulp en het mbo. Met als specifieke invalshoek: de hulpverlening in de klas.

In verschillende regio's wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van samenwerking tussen het mbo-onderwijs, gemeenten en de jeugdhulpverlening. In sommige vormen wordt jeugdhulp direct in de klas ingezet. Hoe ervaren verschillende partijen dit? Wat zijn de kansen en risico's van deze inzet, en welke randvoorwaarden zijn noodzakelijk? En wat levert deze inzet op? Antwoorden op deze vragen werden besproken tijdens de derde uitwisselingsbijeenkomst over jeugdteams en het mbo, georganiseerd door het [Nederlands Jeugdinstuut](#). Het belangrijkste doel? Ervaringen delen en leren van de lessen in andere delen van het land.

Eerste praktijkvoorbeeld: onderwijs op maat

Een van deze nieuwe vormen van samenwerking is die tussen [Scalda](#) — een mbo-school met elf kleinschalige locaties in Zeeland, Breda en op Goeree-Overflakkee — en [Educonsult Zeeland](#). Scalda wil van 'passend onderwijs' naar 'onderwijs op maat', vertelt Luc Allaerts, hoofd begeleiding bij de mbo-instelling. Dit betekent onder meer een betere integratie van onderwijs en begeleiding, niet alleen gericht op gediagnosticeerde studenten maar op alle studenten. Een manier om dat te bereiken is de inzet van begeleiders van Educonsult — vaak orthopedagogen — direct in de klas.

In de klas

Bij Scalda worden per opleiding alle begeleidingsuren gebundeld. Voor die uren wordt een begeleider van Educonsult ingezet die onderdeel is van het team van de opleiding. De begeleider werkt in de klas en pauzeert met de docenten in de docentenkamer, vertelt Rhea Mommers, mede-eigenaar van Educonsult Zeeland. In de eerste plaats richt de begeleider zich op die leerlingen die recht hebben op ondersteuning. Maar omdat de begeleider aanwezig is in de klas, heeft hij of zij ook aandacht voor leerlingen zonder duidelijke hulpvraag maar die wel wat extra begeleiding kunnen gebruiken. Hiermee

PASSEND ONDERWIJS	ONDERWIJS OP MAAT
Voor gediagnosticeerde student	Voor alle studenten
Begeleiding buiten de klas	Begeleiding in of nabij de klas
Accent op beperkingen van student	Accent op wat student wel kan
Begeleiding los van onderwijs	Integratie van onderwijs en begeleiding
Ieder zijn eigen verantwoordelijkheid	Gezamenlijke verantwoordelijkheid

is de begeleiding heel laagdrempelig; leerlingen worden niet uit de klas gehaald als er 'iets mis met ze is', maar zien de orthopedagoog simpelweg als een extra docent in de klas.

Docenten

Een van deze begeleiders is Myrthe van Baal, die bij Scalda is verbonden aan een aantal klassen in niveau-2. Haar ondersteuning is heel divers, legt ze uit, variërend van het begeleiden van leerlingen met financiële problemen of bij het maken van plannings, tot de begeleiding van suïcidale leerlingen. De begeleiders rapporteren altijd in het leerlingvolgsysteem van de school, zodat alle informatie bij de school blijft. In sommige klassen is het voldoende om een half uurtje in de klas te zitten, wat niettemin heel belangrijk is, "zodat ook die leerlingen me blijven kennen". Naast individuele begeleiding richten Myrthe en haar collega's zich ook op de groep en op de docenten. Doordat de begeleiders in de klas zitten, zien ze patronen in de interactie tussen leerlingen en tussen leerlingen en docenten. Ze kunnen docenten direct ondersteunen, bijvoorbeeld wanneer een leraar vastloopt met een 'vervelende' klas. Per opleiding en per team wordt goed bekeken welke behoeften er zijn en welke begeleider hierop het beste aansluit, vertelt Rhea Mommers. Maatwerk dus. Zo was er bij een ict-opleiding veel autismeproblematiek, dus is daar een begeleider met veel expertise op autisme ingezet om te helpen de opleiding autismevriendelijker te maken.

Betaalbaar

De inzet van begeleiders in de klas werpt zijn vruchten af. Zo geeft in een enquête 87 procent van de leerlingen aan passende hulp te hebben ontvangen van de begeleider. Tegelijkertijd roept deze samenwerking van onderwijs en jeugdhulpverlening ook vragen op bij de deelnemers aan de bijeenkomst. Hoe reageerden bijvoorbeeld docenten? Myrthe heeft in de eerste paar dagen weerstand van sommige docenten ervaren; Luc Allaerts geeft aan dat deze vorm van begeleiding in de klas ook voor de tweedelijnsbegeleiders wennen was. Ze zijn daarom in een paar klassen begonnen waarna collega's zelf konden zien hoe de begeleiding in de klassen eruitziet, en vooral wat het oplevert. De weerstand verdween snel. Keerzijde hiervan is dat de vraag vanuit opleidingen voor deze begeleiding alleen maar groter wordt, zegt Luc Allaerts. "We zijn begonnen bij een ICT-opleiding in niveau-4, waar we veel studenten met autisme hadden. Daarna hebben we het uitgebreid naar andere opleidingen. Maar inmiddels hebben we de opleidingen verweerd; die willen dit niet meer kwijt." Scalda onderzoekt hoe deze inzet, nu gefinancierd vanuit het budget passend onderwijs, ook op de lange termijn betaalbaar blijft.

Taken overnemen

In de zaal ontstaat discussie over rollen, taken en verantwoordelijkheden. Bestaat hier het risico dat docenten eigen verantwoordelijkheden, die ze misschien spannend vinden, afschuiven op de begeleiders? Myrthe herkent deze valkuil en geeft aan dat ze daarom, samen met de mentoren, vooral kijkt naar wat die mentor zelf gaat of blijft doen. Luc Allaerts onderstreept dit. "Het is niet de bedoeling dat begeleiders de begeleiding van mentoren gaan overnemen. Het eerste doel is de ondersteuning van docenten, zodat die meer handelingsbekwaam worden." Nadat iedereen plenair zijn of haar vragen heeft kunnen stellen gaan de deelnemers in kleine groepen uiteen om de casus van Scalda te bespreken. Wat valt hen op, welke lessen nemen ze mee naar hun eigen werkomgeving? Dit leidt tot geanimeerde en inspirerende discussies. Positieve reacties en tips worden genoteerd en verzameld om later onder de deelnemers te verspreiden.

Intermezzo: collegiale intervisie

Nu zoveel expertise op één plek bijeen is, is het bijna zonde om daarvan niet nog verder gebruik te maken. Een aantal collega's van ROC Friese Poort brengt daarom een intervisievraag in: hoe ver ga je als school bij de ondersteuning van bijvoorbeeld een student met autisme bij een stage? In kleine groepen wordt gebrainstormd over deze vraag en worden ervaringen gedeeld. Interessante ideeën passeren de revue, variërend van het opzetten van een pool met autismedeskundigen tot het creëren van toegankelijke stageplaatsen in de school zelf.

Tweede praktijkvoorbeeld: structuurklassen

Een tweede voorbeeld van jeugdhulpverlening direct in de klas op het mbo zijn de structuurklassen van het [Albeda College](#), een roc met 120 opleidingen en 25 locaties in de regio Rijnmond. Op de locatie in Vlaardingen zijn binnen de opleiding Medewerker Bedrijfsadministratie drie structuurklassen ingericht voor leerlingen met een beperking in het autistisch spectrum. In een structuurklas krijgen de leerlingen onderwijs in kleinere groepen (zo'n vijftien leerlingen per klas), in aangepaste klaslokalen en van een klein groepje docenten die zijn opgeleid in het omgaan met leerlingen met een beperking in het autistisch spectrum. Het hoofddoel van de structuurklassen is het behalen van een diploma, vertelt Pim Biemans, coördinator van de structuurklassen. "Als een leerling niet leerbaar is, kan die niet bij ons terecht." In 2013 begon de opleiding met een structuurklas met zeven leerlingen; inmiddels zijn er drie klassen met in totaal 45 leerlingen. Pim vertelt over de omgangsvormen, overlegmomenten en afspraken in de structuurklassen ("een leerling heeft altijd gelijk als er niet duidelijk wordt gecommuniceerd") en hij legt uit dat twee zaken centraal staan in de opzet van de structuurklassen: voortschrijdend inzicht — ze zijn begonnen met de structuurklassen op niveau-2 en leren al doende

hoe dit kan worden uitgebreid naar de andere niveaus — en niet uitgaan van de beperkingen van de leerlingen, maar van hun talenten. "Ik zie dat zo'n leerling bepaalde communicatieve vaardigheden mist. Maar ik zie ook een kei van een boekhouder."

Hulpverlening

Bij de structuurklassen is Marjolein Albert betrokken, ambulante begeleider van [Horizon Jeugd en Onderwijs](#). Zij voert veel gesprekken met individuele leerlingen en met de gehele klas, legt ze uit. "Wat heb je nodig, van mij en van de leerkrachten, waar loop je tegenaan hier op school, en wat kunnen wij je wel en niet bieden?" Ook coacht Marjolein nieuwe leerkrachten die met deze leerlingen gaan werken. Zij zit veel in de klas en denkt mee hoe ze de klas en het onderwijs werkbaarder en prettiger kunnen maken voor deze groep leerlingen. Ook werkt het Albeda College samen met het verzuimloket, vertelt Pim Biemans. "Leerlingen die lang niet op school hebben gezeten, komen via het verzuimloket bij ons. Meestal hebben deze jongeren te horen gekregen dat ze niets kunnen. Maar bij ons zien ze dat ze wel wat kunnen." Veel jongeren die in de afgelopen jaren in de structuurklassen hun diploma hebben gehaald, vormen een succesverhaal. Maar er zijn ook jongeren die het niet hebben gered, ondanks de betrokkenheid van veel hulpverleners. Belangrijke vraag voor Pim is daarom hoe zij als school nog beter in contact kunnen komen met alle hulpverleners om de jongeren heen.

Weinig uitval

Ook deze samenwerking tussen het mbo en de jeugdhulp oogst bewondering onder de deelnemers. "Zou deze manier van onderwijs geven niet goed zijn voor de hele school?", vraagt iemand in de zaal. Misschien wel, denkt Pim, maar dat vraagt iets van de docenten. "Ik heb de docenten voor de structuurklassen niet uitgekozen op het lesgeven, maar op de betrokkenheid bij deze leerlingen." Natuurlijk wordt er ook gevraagd naar de financiering van de structuurklassen. Pim rekent voor dat in het reguliere mbo-niveau-2 vaak een derde van de leerlingen uitvalt. In de structuurklassen valt echter bijna geen enkele leerling uit. Hiermee wordt veel bespaard, legt hij uit, waardoor de inzet van structuurklassen niet zo duur is als het misschien lijkt.

Gebruiksaanwijzing

De meerwaarde van deze beschermde onderwijsomgeving voor deze groep leerlingen is duidelijk. "Maar hoe redden ze zich na hun diploma in de onbeschermde wereld?", vraagt een van de aanwezigen. Pim Biemans legt uit dat ze werken met jobcoaches, die goed contact hebben met de gemeente en een groot bedrijfennetwerk in de regio. Daarbij moedigen ze leerlingen aan om een stageplek te vinden in hun persoonlijke omgeving, bij een bedrijf dat de leerling misschien al kent. Pim heeft nauw contact met het stagebedrijf en geeft adviezen over het omgaan met deze doelgroep. Maar

het belangrijkste is wellicht dat de jongeren tijdens de opleiding zo goed mogelijk hun eigen 'gebruiksaanwijzing' leren kennen, voor bijvoorbeeld een toekomstige werkgever. "Deze jongeren moeten kunnen uitleggen waarom ze op een bepaalde manier reageren en wat ze nodig hebben om niet zo te reageren. Zo leren ze om goed voor zichzelf te zorgen."

Aan de slag

Ook de casus van de structuurklassen op het Albeda College wordt in kleine groepen verder besproken. Tips, suggesties en reacties worden verzameld op kaartjes en ingenomen ter verspreiding. Hiermee komt de middag tot een einde. Ervaringen zijn gedeeld, geleerde lessen uitgewisseld en inspiratie opgedaan. Daarmee kan iedereen in zijn of haar eigen werkomgeving verder aan de slag om gezamenlijk de kansen voor jongeren op een succesvolle schoolloopbaan in het mbo te helpen vergroten.